

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Факультет іноземних мов
Кафедра германської філології та перекладу

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан факультету іноземних мов
Гетяна КОЛЕСНИЧЕНКО
27 жовтня 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА

обов'язкова

Освітньо-професійна програма	Англійська мова і література та друга іноземна мова
Спеціальність	В11 Філологія
Спеціалізація:	В11.041 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Галузь знань:	В Культура, мистецтво та гуманітарні науки
Рівень вищої освіти:	перший (бакалаврський) факультет іноземних мов
Мова навчання:	українська

Чернівці 2025

Робоча програма навчальної дисципліни «Вступ до мовознавства» складена відповідно до освітньо-професійної програм: “Англійська мова і література та друга іноземна мова”.

Розробники:

Юрій КІЙКО, доктор філологічних наук, професор

Юлія МЕЛЬНИК, канд. філол. н., доцент

Викладачі:

Юрій КІЙКО, доктор філологічних наук, професор

Юлія МЕЛЬНИК, канд. філол. н., доцент

Погоджено з гарантом ОП: _____ Олена ГНАТКОВСЬКА

Затверджено на засіданні кафедри германської філології та перекладу.

Протокол № 1 від “27” серпня 2025 року

Завідувач кафедри _____

Олена КУДРЯВЦЕВА

Схвалено методичною радою факультету іноземних мов

Протокол № 1 від “27” серпня 2025 року

Голова методичної ради факультету іноземних мов _____

Ірина БЕЖЕНАР

1. Мета навчальної дисципліни

Курс „Вступ до мовознавства” є фундаментальною навчальною дисципліною при професійній підготовці майбутніх бакалаврів. Курс охоплює такі базові проблеми як природу й сутність мови; структуру мови; походження мови та закономірності розвитку мов; виникнення й розвиток письма; класифікацію мов світу за походженням і за будовою; шляхи й методи вивчення мовного матеріалу; зв'язок мовознавства з іншими науками.

Мета курсу „Вступ до мовознавства” – ознайомити з базовою термінологією мовознавства, набуття навичок застосувати її на практиці в рідній та іноземній мовах, формування вміння співвідносити ці знання, бачити їх як системне ціле й поповнювати цю систему в ході подальшого навчання.

Пререквізити: немає

2. Результати навчання

ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня, здатність планувати та управляти часом.

ЗК 3 Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.

ЗК 5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем, ініціативності та підприємливості.

ЗК 7. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми

ЗК 8. Здатність працювати в команді та автономно.

ЗК 10. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ФК 1. Усвідомлення структури філологічної науки та її теоретичних основ.

ФК 2. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про мову як особливу знакову систему, її природу, функції, рівні.

ФК 7. Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації).

ФК 8. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією для розв'язання професійних завдань.

ФК 10. Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів і жанрів.

ПР 7. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

ПРН 8. Знати й розуміти будову мови та вміти застосовувати ці знання у професійній освітній діяльності.

ПР 12. Аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють.

ПР 16. Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.

ПР 17. Збирати, аналізувати, систематизувати й інтерпретувати факти мови й мовлення й використовувати їх для розв'язання складних задач і проблем у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання.

3. Опис навчальної дисципліни

Форма навчання	Рік підготовки		Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	практичні	семінарські	лабораторні	сам. роб.	інд. завдання		
Денна	1	1	3	90	15		15		60		екзамен
Заочна	1	1	3	90	4		4		82		екзамен

3.1. Загальна інформація

Навчальний матеріал дисципліни структурований за модульним принципом і складається з двох навчальних модулів, а саме:

- навчального модуля № 1 «Мовознавство як наука. Фонетика. Фонологія»
- навчального модуля № 2 «Письмо. Граматика. Лексикологія», кожен з яких є логічною завершеною, відносно самостійною, цілісною частиною навчальної дисципліни, засвоєння якої передбачає проведення модульної контрольної роботи та аналіз результатів її виконання.

3.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	усього	денна форма					усього	Заочна форма					
		у тому числі						у тому числі					
		л	с	Лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Змістовий модуль 1. Мовознавство як наука. Фонетика. Фонологія.													
Тема 1. Мовознавство як наука про мову	21	3	4			14		2				19	
Тема 2. Фонетика. Фонологія	24	4	4			16		2				22	
Разом за змістовим модулем 1	45	7	8			30		4				41	
Змістовий модуль 2. Письмо. Граматика. Лексикологія.													
Тема 3. Графіка. Історія письма. Граматика	24	4	3			17		2				22	
Тема 4. Лексикологія	21	4	4			13		2				19	
Разом за змістовим модулем 2	45	8	7			30		4				41	
Усього годин	90	15	15			60		8				82	

3.3. Тематика семінарських занять

№	Назва теми	Год.
1	1. Предмет і проблематика мовознавства. 2. Зв'язок мовознавства з іншими науками. 3. Розділи мовознавства. 4. Функції мови. 5. Рівні мови і одиниці мови.	2

	<ul style="list-style-type: none"> 6. Парадигматика та синтагматика. 7. Слов'янська мовна група 	
2	<ul style="list-style-type: none"> 1. Мова і мовлення 2. Загальнонародна мова та її диференціація 3. Мова і мислення. 4. Теорії походження мови. 5. Германська і романська мовні групи 6. Контрольне тестування 1 	2
3	<ul style="list-style-type: none"> 1. Предмет фонетики. 2. Три аспекти вивчення звуків. 3. Акустика (поняття: висота, сила, довгота, тон і шум, тембр). 4. Артикуляція і артикуляційна база. 5. Голосні та приголосні. 6. Комбінаторні та позиційні звукові зміни. 7. Індійська й іранська мовні групи. 	2
4	<ul style="list-style-type: none"> 1. Спонтанні звукові зміни. Фонетичні закони. 2. Поняття фонем. Диференційні та інтегральні ознаки фонем. 3. Варіанти і варіації фонем. Позиція фонем. Нейтралізація. Алофон. 4. Дистрибуція та її типи. 5. Наголос та його типи. 6. Семіто-хамітські мови. Кельтська мовна група. Контрольне тестування 2 	2
5	<ul style="list-style-type: none"> 1. Типи письма. 2. Транскрипція. Транслітерація. Орфоєпія. 3. Орфографія. Принципи орфографії. 4. Предмет граматики. 5. Граматичне значення, граматична форма, граматична категорія. 6. Морфема. Аломорф. Морфемі з реляційним і дериваційним значеннями. 7. Фінно-угорська мовна сім'я, кавказькі мови. 	2
6	<ul style="list-style-type: none"> 1. Граматичні способи. 2. Аглютинація і фузія. 3. Синтетичні та аналітичні мови. 4. Словосполучення і синтагма. Типи синтагм. 5. Типи зв'язків у синтагмі. 6. Монгольські мови. Тюркська мовна сім'я. Контрольне тестування 3 	2
7	<ul style="list-style-type: none"> 1. Слово. Типи слів. Слово і лексема. 2. Значення слова. Значення і поняття. 3. Семантична структура слова. 4. Полісемія. 5. Омонімія. 6. Лексичні мікросистеми: семантичне поле, синоніми, антоніми, гіпероніми. 7. Анатолійська мовна група. Тунгусо-манчжурські мови. 	2
8	<ul style="list-style-type: none"> 1. Зміна і розвиток значення слова. 2. Метафора, метонімія, звуження, розширення значення. 3. Внутрішня форма слова. Етимологічне значення. 4. Табу й евфемізми. 5. Фразеологія. Поняття і типи фразеологізмів. 6. Балтійська мовна група. Грецька група. Албанська група. Вірменська група. Тохарська група. Контрольне тестування 4 	1

Усього	15
--------	----

3.7. Самостійна робота

№	Назва теми	Год.
1	Підготовка питань до семінару 1 (див. список питань на семінар)	6
2	Підготовка питань до семінару 2 і модульної контрольної 1	9
3	Підготовка питань до семінару 3	6
4	Підготовка питань до семінару 4 і модульної контрольної 2	9
5	Підготовка питань до семінару 5	6
6	Підготовка питань до семінару 6 і модульної контрольної 3	9
7	Підготовка питань до семінару 7	6
8	Підготовка питань до семінару 8 і модульної контрольної 4	9

Методи навчання

Словесно-інформаційні методи, частково-пошуковий метод, метод самостійної роботи.

1. Вербальні методи: розповідь, бесіда, лекція.
2. Практичні методи: семінар, презентація, виступ, конспектування, письмові вправи на множинний вибір, письмові розгорнуті відповіді на запитання.
3. Робота з підручниками та науковими статтями.
4. Наочні методи: демонстрація, ілюстрація

Система оцінювання

Критерієм підсумкового оцінювання є досягнення студентом мінімальних порогових рівнів оцінок (балів) за кожним передбаченим результатом навчання.

Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали).

Загальна кількість балів, яку студент може отримати у процесі вивчення дисципліни протягом семестру, становить 100 балів, з яких 60 балів студент набирає за два модулі і 40 балів під час підсумкового виду контролю (екзамену, екзаменаційний тест).

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі – під час проведення іспиту з дисципліни. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати у ході проведення підсумкового контролю становить 40 балів: 10 балів за тест і 30 балів за три питання екзаменаційного білету (або контрольний тест на 40 балів). Відповіді на питання в кожному з екзаменаційних білетів передбачають демонстрацію теоретичних знань студента з дисципліни. Оцінювання відповідей на ці питання здійснюється за спільними критеріями.

Критерії оцінювання видів робіт:

Модульний тест складаються з 30 питань, які оцінюються в 10 балів максимум, 1 бал за 3 правильні відповіді.

Усна відповідь / презентація / реферат оцінюється в макс. 5 балів за такими критеріями: 4,5-5 балів (А) – студент вичерпно висвітлює питання; чітко і конкретно висловлює головні моменти, наводить адекватні різноманітні приклади;

4-4,4 (В) – студент достатньо повно висвітлює питання; правильно виокремлює головні моменти, наводить необхідні приклади; проте відповідь має незначні неточності та помилки; 3,5-3,9 (С) – студент неповно висвітлює питання; не акцентує увагу на головних моментах, наводить недостатню кількість прикладів; відповідь має деякі як незначні, так і значні неточності та помилки;

3-3,4 (D) – студент частково і недостатньо висвітлює питання; не акцентує увагу на головних моментах, наводить недостатню кількість прикладів; відповідь має деякі значні неточності та помилки;

2,5-2,9 (E) – студент частково і недостатньо висвітлює питання; викладає недостатній для висвітлення теми обсяг теоретичних положень; не виокремлює головні думки; не наводить приклади; відповідь має велику кількість значних помилок.

Критерії та параметри оцінювання відповідей на екзаменаційні питання:

10-9 балів – студент вичерпно висвітлює теоретичне питання; чітко і конкретно висловлює головні моменти, наводить адекватні різноманітні приклади; логічно обґрунтовано і структурно правильно будує відповідь;

8-7 – студент достатньо повно висвітлює теоретичне питання; правильно виокремлює головні моменти, наводить необхідні приклади; логічно і структурно правильно будує відповідь; проте відповідь має незначні неточності та помилки;

6-5 – студент неповно висвітлює теоретичне питання; не акцентує увагу на головних моментах, наводить недостатню кількість прикладів; нелогічно і структурно неправильно будує відповідь; відповідь має деякі як незначні, так і значні неточності та помилки;

4-3 – студент частково і недостатньо висвітлює теоретичне питання; не акцентує увагу на головних моментах, наводить недостатню кількість прикладів; нелогічно і структурно неправильно будує відповідь; відповідь має деякі значні неточності та помилки;

2-1 – студент частково і недостатньо висвітлює теоретичне питання; викладає недостатній для висвітлення теми обсяг теоретичних положень; не виокремлює головні думки; не наводить приклади; нелогічно і структурно неправильно будує відповідь; відповідь має велику кількість значних помилок.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання можуть бути: стандартизовані тести; проекти (наскрізні проекти; індивідуальні та командні проекти; дослідницько-творчі та ін.); реферати; презентації; студентські презентації та виступи на наукових заходах; контрольні роботи.

Форми поточного та підсумкового контролю

Формами поточного контролю є усна/письмова (тестування, презентація, реферат) відповідь студента.

Форма підсумкового контролю – екзамен.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне опитування та самостійна робота				Іспит	Сума
Змістовий модуль №1		Змістовий модуль № 2			
T1	T2	T3	T4	40 (10 – тест і 30 усна відповідь)	100
15 (10 – тематичний тест і 5 усна відповідь)	15 (10 – тематичний тест і 5 усна відповідь)	15 (10 – тематичний тест і 5 усна відповідь)	15 (10 – тематичний тест і 5 усна відповідь)		
30		30			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
	Оцінка (бали)	Пояснення за розширеною шкалою
Відмінно	A (90-100)	відмінно
Добре	B (80-89)	дуже добре
	C (70-79)	добре
Задовільно	D (60-69)	задовільно

	Е (50-59)	достатньо
Незадовільно	FX (35-49)	(незадовільно) з можливістю повторного складання
	F (1-34)	(незадовільно) з обов'язковим самостійним опрацюванням освітнього компоненту до перескладання

Перелік питань для самоконтролю та підсумкового контролю навчальних досягнень студентів

1. Предмет і проблематика мовознавства.
2. Розділи мовознавства та їхній предмет.
3. Зв'язок мовознавства з іншими науками.
4. Конкретне та загальне, теоретичне та практичне мовознавство.
5. Внутрішня та зовнішня лінгвістика.
6. Мова і мовлення.
7. Мова і мислення.
8. Загальнонародна мова та її диференціація.
9. Літературна мова та її стилі.
10. Історія мови та історія народу.
11. Функції мови.
12. Теорії походження мови.
13. Знаковий характер мови.
14. Спорідненість мов і принципи їх генеалогічної класифікації.
15. Принципи морфологічної (типологічної) класифікації мов.
16. Синтетичні та аналітичні мови.
17. Аглютинація та фузія. Аглютинативні та флективні мови.
18. Синхронія та діахронія.
19. Рівні мови. Одиниці мови та їх функції.
20. Власні та загальні назви.
21. Слово як основна одиниця мови.
22. Аналітичні граматичні способи.
23. Синтетичні граматичні способи.
24. Спосіб внутрішньої флексії.
25. Спосіб афіксації.
26. Суплетивізм.
27. Афікси з дериваційним та реляційним значенням.
28. Граматичне значення, граматичний спосіб, граматична форма та категорія.
29. Морфема. Аломорф. Морфеми з реляційним і дериваційним значеннями
30. Словотвір.
31. Антоніми і їх типи.
32. Синоніми і їх типи.
33. Значення слова.
34. Слова-терміни.
35. Типи слів у мові.
36. Моносемія, полісемія.
37. Омоніми та їх типи.
38. Метафора. Метонімія. Синекдоха. Звуження та розширення значення слова.
39. Табу та евфемізми.
40. Фразеологія. Типи фразеологізмів.
41. Речення та його ознаки.
42. Три аспекти вивчення звуків мови. Фонетика та фонологія.
43. Звук і фонема.
44. Акустичні особливості мовних звуків.

45. Анатомія та фізіологія мовного апарату.
46. Артикуляція і артикуляційна база.
47. Увулярні, ларингальні, фарингальні приголосні.
48. Носові, бокові та дрижачі приголосні.
49. Шумні та сонорні приголосні
50. Асиміляція та її типи.
51. Акомодація та її типи.
52. Дисиміляція та її типи.
53. Диференційні та інтегральні ознаки фонем.
54. Наголос та його типи.
55. Принципи класифікації голосних.
56. Принципи класифікації приголосних.
57. Фонема, позиції фонем, варіанти та варіації фонем.
58. Поділ приголосних за місцем творення.
59. Комбінаторні, позиційні та спонтанні зміни звуків.
60. Протеза, метатеза, епентеза, дієреза, гаплогія.
61. Зміни словникового складу мови.
62. Лексичне та граматичне значення.
63. Наукова етимологія та її принципи. Народна етимологія.
64. Частини мови та принципи їх виділення.
65. Внутрішня форма слова.
66. Словосполучення та синтагма.
67. Запозичення та їх типи. Пуризм.
68. Типи зв'язків у словосполученнях.
69. Лексикографія. Типи словників.
70. Лексико-семантична система мови.
71. Транскрипція, транслітерація, орфоепія.
72. Історія письма.
73. Типи письма.
74. Балтійські мови.
75. Кавказькі мови.
76. Фіно-угорські мови.
77. Кельтські мови.
78. Індійські мови.
79. Тюркські мови.
80. Германські мови.
81. Афразійські мови.
82. Слов'янські мови.
83. Монгольські та тунгусо-маньчжурські мови.
84. Романські мови.
85. Іранські мови.

Зарахування результатів неформальної освіти

Згідно з «Положенням про взаємодію формальної та неформальної освіти, визнання результатів навчання (здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти, в системі формальної освіти) у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (протокол №10 від 28 жовтня 2019 року)» та згідно рішення кафедри германського, загального і порівняльного мовознавства про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти (протокол №10 від 26.04.2024), під час проходження цього курсу визнаються результати навчання студентів, отримані у неформальній освіті, з можливим перезарахуванням:

- тем/теми змістових модулів, які співвідносні за змістовим наповненням до знань, отриманих шляхом неформальної освіти; якщо отримані в неформальній освіті знання поглиблюють і розширюють тему / теми змістових модулів;

- індивідуального завдання, якщо отримані у неформальній освіті знання відповідають загальному спрямуванню дисципліни;

- тем / теми семінарських занять, які співвідносні за змістовим наповненням до знань, отриманих шляхом неформальної освіти; якщо отримані в неформальній освіті знання поглиблюють і розширюють тему / теми семінарських занять;

- тем / теми самостійної роботи, які співвідносні за змістовим наповненням до знань, отриманих шляхом неформальної освіти; якщо отримані в неформальній освіті знання поглиблюють і розширюють тему / теми самостійної роботи.

Для визнання й перезарахування знань, отриманих у неформальній освіті, студенту слід представити сертифікат, що підтверджує здобуття знань у неформальній освіті.

Шляхи здобуття знань у неформальній освіті: тренінги, освітні й практичні курси, семінари й вебінари, літні / зимові школи тощо.

Рекомендована література

Фахова (основна)

1. Кійко Ю.Є. / Мельник Ю.Й. / Агапій А.П. Вступ до мовознавства: Практикум. Чернівці: ЧНУ, 2021. (рекомендовано Вченою радою ЧНУ)

Допоміжна

1. Бондаренко І., Комарницька Т. Актуальні напрями і проблеми сучасної лінгвістики. К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2019.
2. Енциклопедичний словник класичних мов / Л. Л. Звонська, Н. В. Корольова, О. В. Лазер-Паньків та ін.; За ред. Л. Л. Звонської. 2-ге вид. випр. і допов. К.: ВПЦ "Київський університет", 2018.
3. Історія українського мовознавства / Оксана Ніка. Київ: Освіта України (Маслаков Р. О.), 2019.
4. Корольов І.Р., Письменна Ю.О. Вступ до мовознавства. Практикум: навч. посіб. Київ: Київський університет, 2018.
5. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства. Київ, 2018.
6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Черкаси, 2020.
7. Сербіна Т.Г., Чеберяк А.М. Вступ до мовознавства: навч. посіб. Рівне: О. Зень, 2018.
8. Цікаве мовознавство / К. А. Булаховський. 2-е вид., переробл. і розшир. Львів: Априорі, 2019.
9. Malmberg B. Readings in Modern Linguistics: An Anthology. Berlin/Boston: de Gruyter, 2019.
10. Dabrowska E., Dagmar D. Cognitive Linguistics - Key Topics. Berlin: de Gruyter, 2019.
11. Kortmann B. English Linguistics: Essentials. Stuttgart: Metzler, 2020.

Інформаційні ресурси

1. Голянич М.І., Стефурак Р.І., Бабій І.О. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія
2. <https://moodle.chnu.edu.ua/course/view.php?id=2023>

Політика академічної доброчесності

Дотримання політики щодо академічної доброчесності учасниками освітнього процесу при вивченні навчальної дисципліни регламентовано такими документами:

- «Етичний кодекс Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича»
<https://www.chnu.edu.ua/media/jxdfs0zb/etychnyi-kodeks-chernivetskoho-natsionalnoho-universytetu.pdf> ;
- «Положенням про виявлення та запобігання академічного плагіату у Чернівецькому національному університету імені Юрія Федьковича»
https://www.chnu.edu.ua/media/f5eobm/polozhennya-pro-zapobihannia-plahiatu_2024.pdf